

VEACESLAV BERBECA

EXPERT IDIS

CAUZELE ȘI EFECTELE REFERENDUMURILOR DIN UTA GAGAUZ-YERI

Policy Brief

Institutul pentru
Dezvoltare și
Inițiative Sociale
(IDIS) „Viitorul”

FEBRUARIE

2014

Acest produs apare
în parteneriat cu
Friedrich-Ebert-Stiftung

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

www.viitorul.org

POLICY BRIEF

CAUZELE ȘI EFECTELE REFERENDUMURILOR DIN UTA GAGAUZ-YERI

Veaceslav Berbeca

www.viitorul.org

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Nici Administrația IDIS „Viitorul”, nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” și nici Friedrich-Ebert-Stiftung nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”.
Persoana de contact: Diana Lungu - diana.lungu@viitorul.org

ADRESA DE CONTACT:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică, social-democrată germană scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții socialdemocrate la problemele actuale și viitoare ale societății.

În Republica Moldova, Friedrich-Ebert-Stiftung activează din octombrie 2002.

Tel.: (373 22) 855830

E-mail: fes@fes-moldova.org

web: www.fes-moldova.org

Fotografie pagina 1: Valentina Ursu (RFE/RL)

INTRODUCERE

La 2 februarie 2014, pe teritoriul Unității Teritoriale-Administrative Gagauz-Yeri (UTAG, Găgăuzia) au avut loc două referendumuri - unul cu caracter consultativ, al doilea cu caracter „legislativ”. În primul caz, locuitorii Găgăuziei au fost chemați la urne ca să se pronunțe în legătură cu vectorul politicii externe a Republicii Moldova, și anume, să spună dacă sunt pentru aderarea țării la Uniunea Europeană sau la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan. În cel de-al doilea caz, cetățenii din regiune urmau să spună dacă sunt de acord ca autonomia găgăuză să-și exercite dreptul la autodeterminare externă, dacă Republica Moldova își pierde independența.

Hotărârile Adunării Populare a UTA Gagauz-Yeri (APG) din 27 noiembrie 2013 cu privire la desfășurarea referendumurilor au fost contestate la Judecătoria Comrat. La 5 decembrie, instanța a emis o încheiere irevocabilă, prin care a suspendat executarea deciziilor forului legislativ. Iar la 3 ianuarie 2014 Judecătoria Comrat a emis o hotărâre, prin care a anulat deciziile adoptate de Adunarea Populară. Decizia instanței putea fi atacată în Curtea de Apel în termen de 30 de zile.

La 31 ianuarie 2014, Adunarea Populară a adoptat o hotărâre cu privire la contestarea deciziei Judecătoriei Comrat în instanțele superioare. De asemenea, deputații găgăuzi au votat încă odată pentru organizarea referendumurilor în ziua de 2 februarie. Scopul acestui vot al Legislativului local a fost de a menține în câmpul legalității, din punct de vedere procedural, demersul de organizare a plebiscitelor până la decizia finală a instanțelor judiciare superioare. Astfel, în total, 18 deputați au votat pentru menținerea în vigoare a hotărârilor Adunării Populare a UTA Gagauz-Yeri din 31 ianuarie 2014. Între timp, până să fie luată hotărârea judiciară finală, ambele plebiscite s-au desfășurat cu succes: conform datelor furnizate de către autoritățile de la Comrat, prezența la urne a fost de 70% din numărul total al cetățenilor cu drept de vot din regiune.

Circa 98,47% au votat pentru Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan, pentru aderarea la Uniunea Europeană pronunțându-se doar 2,57%. De asemenea, pentru dreptul la autodeterminare externă a autonomiei

găgăuze au votat 98,09% din numărul total al celor prezenți la urne. Potrivit informațiilor furnizate de unele persoane intervievate, prezența înaltă la vot ar fi fost asigurată de folosirea pe larg a resurselor administrative. Chiar dacă rata atât de înaltă de participare la vot ar putea fi pusă la îndoială¹, iar organizarea celor două referendumuri rămâne în afara spațiului de legalitate, desfășurarea acestor plebiscite este un fapt împlinit, care creează disconfort politic și anumite dificultăți pentru Puterea de la Chișinău.

Este important de remarcat că problema referendumurilor reprezintă o continuare și o reflectare a luptei acerbe dintre cele mai importante forțe politice din autonomia găgăuză: Partidul Democrat din Moldova (PDM), Partidul Comunistilor din Republica Moldova (PCRM) și susținătorii actualului bașkan (guvernator) al UTA Gagauz-Yeri, Mihail Formuzal. În acest context, putem identifica cel puțin trei tipuri de disensiuni care se manifestă, direct sau indirect, în autonomia găgăuză. În primul rând, este vorba de existența unui conflict regional, care vizează lupta dintre cele mai influente formațiuni politice pentru funcția de guvernator al autonomiei, care va fi disputată la sfârșitul lui 2014, dar și în general pentru influența politică în Găgăuzia. În al doilea rând, ne referim la existența unor divergențe între liderii de la Comrat și autoritățile centrale ale Republicii Moldova, din cauza delimitării competențelor dintre

¹ Datele privind participarea la vot în Găgăuzia sunt o manipulare, <http://www.ipn.md/ro/politica/59796>

centru și regiune. Această problemă este amplificată și de factorul economic: disensiunile ce țin de extinderea categoriilor de venituri la bugetul central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special, precum și de transferarea mai multor mijloace financiare pentru investițiile capitale. În sfârșit, ultima formă a conflictului derivă din tactica de contestare a politicilor coaliției de la guvernare în Găgăuzia, utilizată de comuniștii din autonomie, care au profitat abil de situația din regiune. Toate aceste tipuri de conflict au luat forma celor două referendumuri, care constituie o lovitură de imagine atât pentru politica externă a Republicii Moldova, cât și pentru actuala putere de la Chișinău.

Un subiect aparte îl constituie rolul Federației Ruse în incitarea spiritelor din autonomie cu scopul organizării referendumurilor. Există mai multe indicii care au determinat opinia publică să creadă că Moscova a orchestrat aceste acțiuni. Astfel, se face referire la întâlnirea dintre politicianul rus, Dmitri Rogozin, și

bașkanul găgăuz, Mihail Formuzal². Finanțarea deschisă a plebiscitelor de către un om de afaceri din Federația Rusia este un alt semn privind posibila implicare a Moscovei în evenimentele din autonomie³. La fel poate fi interpretată și prezența la Comrat, la 2 februarie, a lui Roman Hudiakov, deputat din Duma de Stat a Federației Ruse⁴.

Este greu de negat ingerința Moscovei în evenimentele din UTA Gagauz-Yeri, așa cum, de altfel, este greu de demonstrat o implicare hotărâtoare a Federației Ruse în evoluțiile politice din autonomie. De aceea, în analiza noastră, ne-am concentrat atenția asupra proceselor evidente de ordin intern, care au avut un rol covârșitor în organizarea referendumurilor din 2 februarie 2014.

² <http://unimedia.info/stiri/rogozin-incita-iar-spiritele-ce-i-a-spus-emisarul-rus-lui-Sevciuk-50671.html>

³ <http://www.prime.md/rom/news/social/item5594/>

⁴ http://www.publika.md/referendumurile-de-la-comrat-au-fost-monitorizate-de-observatori-straini--care-nu-aveau-acreditarea-ccc-video_1792961.html

SITUAȚIA POLITICĂ DIN GĂGĂUZIA

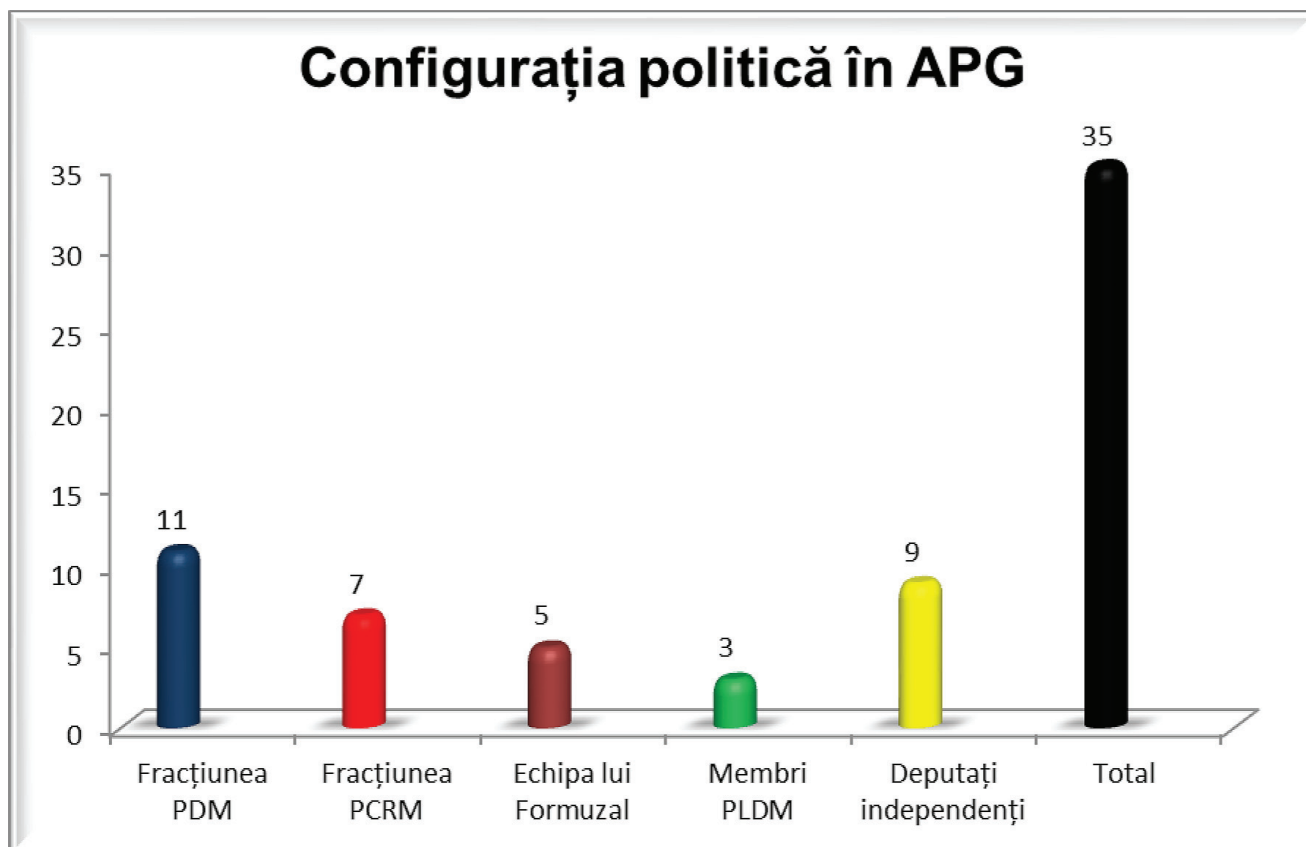
Toate aceste trei forme de conflict au evoluat concomitent pe parcursul ultimilor doi ani. La diferite etape, ieșeau în evidență un tip de conflict sau altul, însă, întotdeauna, politicienii de la Comrat au fost solidari într-o chestiune - necesitatea de a critica Chișinăul în legătură cu pretinsa nerespectare, de către autoritățile centrale, a statutului juridic special al autonomiei găgăuze. În rest, în celelalte cazuri, fiecare formațiune politică și-a urmărit propriul interes în regiune.

Trebuie de menționat că în APG activează doar două fracțiuni politice: cea a PDM, constituită la început din 16 deputați și care s-a redus până la 11 după schimbările din 13 februarie 2014 din acest partid; și cea a PCRM, formată din șapte deputați. Inițial, a existat și fracțiunea PLDM, dar, așa cum minimul necesar pentru crearea unei fracțiuni este de cinci deputați, aceasta a fost dizolvată

după ce doi legislatori i-au părăsit rândurile. Mai există în APG cinci reprezentanți ai echipei lui Formuzal, care însă nu s-au reunit în fracțiune. Iar după ultimele evenimente legate de decizia Consiliului Politic al PDM, numărul deputaților independenți este de nouă persoane.

În Adunarea Populară de la Comrat, cei mai influenți deputați din PDM sunt Demian Caraseni și Aleksandr Tarnavschi; din PCRM - Roman Tiutin și Gheorghe Leiciu; din echipa bașkanului Mihail Formuzal - Fiodor Gagauz și Victor Petrioglo, din PLDM - Nikolai Ormanji. Dintre cei independenți, îi putem menționa pe Dmitri Konstantinov, Ivan Burgudji și Serghei Cimpoieș.

Vorbind despre confruntarea dintre echipa lui Nikolai Dudoglo, liderul PDM din regiunea autonomă, și Mihail Formuzal, șeful executivului UTAG și președinte

al Partidului Regiunilor din Moldova, trebuie să menționăm că această concurență politică pentru funcția de guvernator s-a răsfrânt în mai multe rânduri asupra relațiilor dintre echipele conduse de către respectivii politicieni. Disensiunile s-au amplificat după alegerile din Adunarea Populară a Găgăuziei (APG) din septembrie 2012, când 15 deputați independenți au aderat la Partidul Democrat din Moldova, creând o nouă fracțiune în Legislativul din autonomie. Astfel, întreg anul 2013 a fost marcat de conflictul dintre Legislativul dominat de deputații PDM și bașkanul Mihail Formuzal.

Acestuia din urmă i-au fost înaintate două capete de acuzare: 1 - a fost reluată tema deturnării de fonduri din ajutorul umanitar rusesc, fiind creată o comisie de anchetă pentru investigarea cazurilor de repartizare a combustibilului și a grâului din fondurile de rezervă; 2 - bașkanul a fost învinuit de abuz în serviciu și de nerespectarea hotărârilor APG. Astfel, prin decizia nr. 56-VII/V din 12 martie 2013 a Legislativului din autonomie, a fost creată o comisie de control a faptelor de încălcare a legii și abuz de putere de către Guvernatorul Mihail Formuzal. Prima ședință a comisiei speciale a avut loc la 23 aprilie 2013, printre subiectele puse în discuție în cadrul acesteia fiind și inițiativa unui grup de deputați de a începe procedura de demitere a bașkanului⁵.

Ulterior, sub o formă sau alta, acuzațiile la adresa lui Mihail Formuzal au continuat. Ne vom referi, în cele ce urmează, doar la unele învinuiri și metode de luptă politică împotriva bașkanului utilizate, în mod special, de către reprezentanții Partidului Democrat din autonomia găgăuză.

La 26 iulie 2013, APG a adoptat o hotărâre prin care îi solicită guvernatorului să vină cu informații despre executarea deciziei cu privire la îndeplinirea măsurilor speciale pentru returnarea ajutorului umanitar din fondul de rezervă până la 15 septembrie 2013⁶. La 11 noiembrie 2013, președintele APG, Dmitri Konstantinov, îi adresează procurorului UTA Gagauz-Yeri o scrisoare, prin care solicită efectuarea unei anchete în raport cu unele acțiuni ilegale ale bașkanului Mihail

Formuzal. Iar peste trei zile, la 14 noiembrie 2013, șeful Legislativului găgăuz organizează un briefing la care îi aduce învinuiri grave guvernatorului.

În special, Konstantinov îl îndeamnă pe Formuzal „să se apuce de lucru întru binele locuitorilor autonomiei și să pună capăt isteriei și jocurilor de culise”⁷. Între altele, Mihail Formuzal este acuzat că nu a intervenit la timp pentru a susține interesele autonomiei în cazul creării în primăvara anului trecut, sub egida Ministerului Justiției, a unui grup de lucru pentru analiza legislației privind statutul autonomiei găgăuze - potrivit liderilor de la Comrat, aceasta avea drept scop să lichideze drepturile speciale și atribuțiile UTA Gagauz-Yeri. De asemenea, bașkanului i se impută faptul că, deși este membru al Guvernului Republicii Moldova, a trecut cu vederea intenția autorităților centrale de a micșora cu 50% veniturile directe ale regiunii din TVA și accize pentru anul bugetar 2014 sau că nu a luat atitudine față de subiectul utilizării limbii române pe teritoriul autonomiei. În același timp, inactivitatea lui Formuzal este contrapusă cu eficiența membrilor Partidului Democrat, care pretindeau că ar fi rezolvat problemele în cauză.

Conflictul a culminat la 15 noiembrie 2013 când, în timpul unei ședințe speciale a APG, a fost pusă problema demiterii lui Mihail Formuzal. În urma procedurii secrete de vot, 19 deputați din cei 20 care au participat la acest exercițiu - preponderent membri ai Partidului Democrat - s-au pronunțat pentru demiterea actualului guvernator al UTA Gagauz-Yeri. Însă demiterea bașkanului nu a avut loc, nefiind întrunit numărul necesar de 2/3 de voturi. Ofensiva politică a PDM și-a atins, totuși, o parte din scopuri prin demiterea în aceeași zi, cu 25 de voturi din 30, a Comitetului Executiv al autonomiei. Aceasta s-a datorat inclusiv participării comuniștilor la vot.

De fiecare dată, Mihail Formuzal a negat cu vehemență acuzațiile privind delapidarea ajutorului material din fondul de rezervă. De fapt, bașkanul tratează acest scandal dintr-o altă optică. El afirmă că, la baza tuturor învinuirilor, stă reacția „inadecvată a unor forțe politice pro-românești de la Chișinău, care s-au arătat deranjate de legăturile strânse dintre autonomia găgăuză și mai multe regiuni ale Federației Ruse, cu

⁵ <http://www.halktoplushu.com/index.php/glavnaia/novosti/140-ozloupotrebleniyakh-vlastyu-glavoj-gagauzii>

⁶ <http://www.halktoplushu.com/index.php/glavnaia/novosti/310-spetsialnoe-zasedanie-nsg-ot-26-10-2013-goda>

⁷ <http://www.halktoplushu.com/index.php/glavnaia/novosti/315-predsdatel-nsg-provel-brifing>

care UTAG s-a înfrățit și care, la rândul lor, au acordat diverse ajutoare umanitare locuitorilor din Găgăuzia⁸. De aceea, susține Mihail Formuzal, „fiindu-le frică de consolidarea potențialului autonomiei, aceste forțe au găsit aliați în regiune și, pentru că dețineau o serie de materiale compromițătoare la adresa lor, i-au determinat să colaboreze”⁹. Din textul acestui raport rezultă că, din cauza informațiilor mincinoase privind delapidarea ajutoarelor umanitare, Găgăuzia a pierdut șansa de a primi anual un ajutor material în valoare de 50 milioane de lei din partea regiunilor Federației Ruse. Din această sumă, 25 de milioane de lei trebuiau să fie distribuite primăriilor, raportat la numărul populației, pentru realizarea proiectelor sociale. Cealaltă parte urma să fie alocată pensionarilor din autonomie drept supliment la pensii, pentru a neutraliza majorarea prețurilor la resursele energetice.

Explicația bașkanului se sprijină pe trei piloni de bază. Este vorba de 1) folosirea retoricii antiromânești în lupta politică dusă cu reprezentanții Partidului Democrat din autonomia găgăuză; 2) posibilitatea ca înțelegerea privind acordarea, anual, a unui ajutor umanitar de 50 de milioane de lei chiar să fi existat - fapt greu de demonstrat, dar care, bineînțeles, are priză la public; 3) referirea la existența unor alte înțelegeri cu regiunile înfrățite din Federația Rusă.

Totodată, Mihail Formuzal susține că ar exista încă două cauze prin care se explică acest conflict între el și reprezentanții PDM. Înainte de toate, ar fi vorba de declarația sa din august 2011, când l-a îndemnat pe ex-premierul Vlad Filat, în timpul vizitei întreprinse de acesta la Ceadâr-Lunga, să-și înainteze candidatura pentru funcția de președinte al Republicii Moldova, pentru a pune capăt situației de instabilitate din țară. Potrivit bașkanului, atitudinea sa - derivată exclusiv din dorința de a veni cu o soluție la problema alegerii șefului statului - a deranjat foarte mult conducerea Partidului Democrat din Moldova. O altă cauză o constituie rezistența opusă de către Mihail Formuzal față de încercările conducerii PDM de a influența mai multe

⁸ Raportul Comitetului Executiv al Găgăuziei cu privire la alocarea și contabilizarea ajutorului umanitar primit de la regiunile înfrățite din Federația Rusă sub formă de motorină și cereale, http://www.gagauzia.md/public/files/2013/otcet_gumanitarnaea_pomosh.pdf

⁹ ibidem

procese din autonomie - bunăoară, numirea în unele funcții importante din UTA Gagauz-Yeri a mai multor persoane apropiate de reprezentanții locali ai acestui partid. Astfel, conflictul ar fi apărut și ca urmare a faptului că bașkanul nu a vrut să se conformeze presiunii și intereselor PDM în regiune.

La rândul lor, și reprezentanții comuniștilor și-au urmărit interesele în regiune. Au profitat cu abilitate de conflictele dintre echipa lui Formuzal și cea a lui Dudoglo, încercând să-și atingă două obiective fundamentale: consolidarea propriei poziții în UTA Gagauz-Yeri înainte de alegerile parlamentare generale, dar și în ajun de scrutinul local pentru funcția de bașkan, de la sfârșitul anului 2014, și subminarea influenței, în autonomie, a partidelor din actuala coaliție.

Astfel, ghidați de aceste două obiective majore, comuniștii au susținut activ și acuzațiile privind deturnarea fondurilor din ajutorul umanitar rusesc, pe care deputații PDM le-au adus la adresa guvernatorului, și învinuirile de abuz în serviciu și de nerespectare a hotărârilor APG, înaintate acestuia. La fel, comuniștii din Găgăuzia au votat pentru demiterea Comitetului Executiv al autonomiei, însă nu au participat la ședința pentru acordarea votului de neîncredere lui Formuzal.

Prin această mișcare, ei au dorit să demonstreze că nu au o agendă comună cu bașkanul. În același timp comuniștii înțeleg că, la următoarele alegeri ale guvernatorului regiunii, ei ar putea să beneficieze de susținerea echipei lui Formuzal, în cazul în care candidatul înaintat de actualul bașkan nu va accede în turul doi. În sfârșit, comuniștii găgăuzi nu pot face front comun cu democrații împotriva bașkanului și din cauza culorilor politice diferite. Chiar dacă membrii PDM din regiune au, de multe ori, o atitudine diferită față de politica liderilor de la Chișinău ai partidului, democrații găgăuzi oricum sunt o extensiune a coaliției de la guvernare în autonomie. Din care cauză, comuniștii găgăuzi și echipa lui Mihail Formuzal (care aparține Partidului Regiunilor) încercă să mențină în APG un echilibru de putere în raport cu deputații democrați.

În acest context, este interesantă dispunerea forțelor politice înainte de alegerile pentru fotoliul de bașkan, care vor avea loc la sfârșitul anului curent. În perspectiva

scrutinului cu pricina, poziția lui Dudoglo nu pare să fie la fel de sigură, precum era încă acum un an. Concurenții actualului primar de Comrat consideră că acesta a făcut câteva greșeli esențiale, ce ar putea să-l împiedice în parcursul pentru funcția de guvernator al regiunii. În primul rând, vom menționa faptul că asupra figurii lui Dudoglo se proiectează imaginea negativă a coaliției de guvernare din Republica Moldova, afectând popularitatea acestuia în autonomie. În al doilea rând, se vehiculează că Dudoglo ar fi numit reprezentanți ai PDM în funcțiile de răspundere din toate instituțiile ce se află în subordinea acestei formațiuni. Două dintre structurile invocate în acest sens sunt ÎS „Poșta Moldovei” și ÎS „Moldtelecom”. Aceste numiri s-ar fi făcut fără a ține seama de anumite criterii de profesionalism. În sfârșit, Dudoglo a jucat un rol important în organizarea participării locuitorilor autonomiei la mitingul într-o susținerea procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, care a avut loc la 3 noiembrie 2013 în Piața Marii Adunări Naționale.

În același timp, chiar dacă PCRM încă nu a nominalizat o candidatură pentru funcția de bașkan, e foarte probabil ca Irina Vlah să fie opțiunea comuniștilor. Amintim că Irina Vlah s-a implicat, pe ultima sută de metri, în campania din 2010 pentru fotoliul de guvernator și a luat, atunci, aproape o treime din voturile exprimate, acumulând cu doar câteva sute de buletine mai puțin față de Nikolai Dudoglo, care a trecut în turul doi împreună cu Mihail Formuzal. De această dată șansele Irinei Vlah par să fie și mai mari, în cazul în care va fi desemnată în calitate de candidat al PCRM, dar și datorită poziției actualului guvernator, care e supărat pe coaliția de la Chișinău pentru că aceasta nu l-ar fi susținut în conflictul cu reprezentanții PDM din autonomia găgăuză. Respectiv, în cazul în care în turul doi va trece Dudoglo și un candidat al comuniștilor, putem să ne așteptăm la faptul că cei din echipa lui Formuzal vor susține candidatura PCRM. Victoria Irinei Vlah ar fi o premieră în istoria alegerilor bașkanului regiunii autonome, spulberând astfel un clișeu uzual, potrivit căruia o femeie nu va câștiga niciodată această funcție în Găgăuzia.

DE LA UN CONFLICT INTERN LA UN CONFLICT CU CHIȘINĂUL

Ideea organizării celor două plebiscite, care s-au desfășurat în autonomia găgăuză la 2 februarie 2014, nu este nouă. Întrebarea crucială, în contextul dat, e „care au fost principalele motive ce au determinat toate formațiunile politice din regiune să sprijine inițiativa de a organiza aceste scrutine, făcând front comun într-un moment în care lupta internă părea să devină ireversibilă”.

Trebuie să menționăm că fracțiunea PCRM din Legislativul găgăuz a înregistrat încă la 30 noiembrie 2012 o inițiativă privind organizarea unui referendum consultativ în autonomie, și atunci întrebarea-cheie fiind vectorul politicii externe a Republicii Moldova: fie Uniunea Europeană, fie Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan. Întrebarea propusă de comuniști suna în felul următor: „Sunteți de acord să autorizați Adunarea Populară a Găgăuziei ca să se adreseze în Parlamentul Republicii Moldova cu cerința de a organiza un referendum republican legislativ cu privire la aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan?”¹⁰.

La acea primă tentativă, situația legată de votul APG cu privire la organizarea referendumului a fost destul de confuză. În cele din urmă, președintele de atunci al Parlamentului, Marian Lupu, a declarat că deputații găgăuzi au votat doar pentru examinarea inițiativei de către comisiile permanente ale Legislativului de la Chișinău. Fostul spicher a menționat că afirmațiile sale se bazează pe declarațiile publice ale președintelui Adunării Populare, Dmitri Konstantinov, potrivit căruia PCRM minte, când spune că APG a votat unanim în favoarea organizării plebiscitului¹¹.

¹⁰ <http://www.halktoplushu.com/index.php/glavnaia/novosti/323-referendumu-byt>

¹¹ http://www.publika.md/pcrm--adunarea-populara-a-gagauziei-este-supusa-presiunilor--ce-spune-marian-lupu-video_1157171.html

În mai 2013, un grup de deputați din fracțiunea PDM a Adunării Populare din Găgăuzia au înregistrat două noi inițiative cu privire la organizarea unor referendumuri. La fel, cetățenii din regiune urmau să se pronunțe vizavi de vectorul extern al Republicii Moldova, precum și în legătură cu dreptul la autodeterminare externă al autonomiei găgăuze, în cazul în care Republica Moldova își va pierde independența. Un rol important în elaborarea acestor inițiative l-a avut deputatul Ivan Burgudji, care în acea perioadă făcea parte din fracțiunea democrată a APG.

În definitiv, la 1 octombrie 2013, guvernatorul UTA Gagauz-Yeri, Mihail Formuzal, a înaintat Legislativului de la Comrat o inițiativă proprie privind organizarea, pe teritoriul autonomiei, a unui referendum consultativ la tema vectorului politicii externe a Republicii Moldova.

Așadar, începând cu anul 2012, în UTA Gagauz-Yeri au fost elaborate și înaintate trei inițiative care vizau vectorul politicii externe a Republicii Moldova și toate trei veneau din partea celor mai importante formațiuni politice din autonomie. La 27 noiembrie 2013, Adunarea Populară a adoptat unanim, în urma votului prin apel nominal, o rezoluție privind organizarea celor două referendumuri. Această decizie unanimă a fost salutăată cu urale de către deputații găgăuzi¹².

Partidele reprezentate în Adunarea Populară au votat pentru organizarea plebiscitelor, fiindcă politicienii din regiune cunosc atitudinea favorabilă a găgăuzilor față de subiectul apropierei de Federația Rusă. După cum s-a exprimat plastic un politician din Găgăuzia, „ar fi fost o sinucidere politică, dacă vreuna dintre formațiuni ar fi avut o altă atitudine față de ideea referendumurilor”.

¹² <http://www.halktoplushu.com/index.php/glavnaia/novosti/323-referendumu-byt>

Evident că fiecare dintre formațiunile politice intrate în acest joc a avut un interes - mai mult sau mai puțin clar -, atunci când a înaintat inițiativă de organizare a referendumurilor consultativ sau legislativ. Comuniștii, fiind cel mai important partid de opoziție la Chișinău, sunt foarte influenți și în Găgăuzia. Ei au fost primii care au venit cu ideea organizării referendumului și au insistat în mai multe rânduri ca acest proiect să fie votat. După cum am menționat mai sus, subiectul cu pricina chiar a fost discutat în APG, iar comuniștii au afirmat că toți deputații găgăuzi au votat unanim. Respectiv, pe întreaga durată a anului 2013 comuniștii au desfășurat în localitățile din UTA Gagauz-Yeri o campanie activă pentru organizarea referendumului privind vectorul extern al Republicii Moldova, punând astfel o presiune enormă și asupra celorlalte formațiuni politice.

Trebuie de menționat că fiecărei formațiuni politice îi revine propriul rol important în adoptarea deciziei de organizare a celor două referendumuri. Cea mai confuză, probabil, este însă situația democraților din autonomie. Amintim că aceștia au avut propria inițiativă cu privire la subiectul vectorului extern, elaborată cu participarea activă a lui Ivan Burgudji care, la data inițierii proiectului, făcea parte din fracțiunea PDM a Adunării Populare. Modul în care a fost susținută această inițiativă, precum și rezultatele finale ne fac să credem că democrații au căzut într-o cursă pe care și-au întins-o cu propria și directa lor participare. Mai exact, impresia generală este că reprezentanții PDM din autonomie au făcut un joc dublu¹³. Pe de o parte, ei au încercat să speculeze ideea referendumurilor în conflictul cu autoritățile de la Chișinău, sperând să câștige lupta în privința revendicărilor ce țin de respectarea competențelor autonomiei găgăuze. În plus, democrații locali au speculat și cartea rusofilă, fiind conștienți de faptul că o astfel de abordare are priză la publicul găgăuz. Pe de altă parte, deputații democrați din APG au împiedicat, cu diverse ocazii, luarea deciziei finale de organizare a plebiscitelor și au fost principalii promotori ai poziției coaliției de guvernare de la Chișinău în regiune. Astfel, atitudinea liderilor PDM din Găgăuzia era în concordanță cu direcția generală a partidului la nivelul întregii țări. Această echilibristică între două extreme a finalizat, în cele din urmă, cu decizia de susținere a celor două referendumuri, ceea ce a afectat imaginea Partidului Democrat în autonomie, dar și în republică.

¹³ Această impresie generală se bazează pe interviuri efectuate cu politicieni și cu reprezentanți ai ONG-urilor din autonomie

Decizia Consiliului Politic al PDM din 13 februarie 2013 privind demiterea, pentru votul din 31 ianuarie 2014, a patru membri ai partidului, deputați în APG, inclusiv a președintelui Adunării Populare, Dimtri Konstantinov, vrea să acrediteze ideea că liderii democrați de la Chișinău nu au sprijinit votul colegilor de partid din Legislativul găgăuz în privința organizării plebiscitelor¹⁴. Totuși, ne întrebăm, de ce sancțiunile Consiliului Politic al PDM au fost selective în raport cu membrii de partid din APG și au vizat doar persoanele care au participat la votul din 31 ianuarie 2014? Nu putem decât să conchidem că este foarte periculos și deloc rațional să-i excluși din partid pe toți deputații din APG care au participat la votul din 27 noiembrie, fiindcă ar însemna să rămâi fără fracțiune și reprezentanți în Legislativul de la Comrat înainte de alegerile din 2014.

Această situație ne face să tragem câteva concluzii. Cei din PDM au crezut, probabil, că acțiunile de organizare a referendumurilor vor putea fi stopate pe căi legale, dar și că vor reuși să-i convingă, pe linie de partid, pe democrații găgăuzi să nu participe la procedura de vot prin care a fost contestată decizia Judecătoriei Comrat și să nu adopte o nouă hotărâre privind desfășurarea referendumurilor. Precum am mai spus, decizia de organizare a celor două plebiscite a fost declarată ilegală și „re-votarea” nu a fost decât o găselniță ce a avut scopul de a le conferi acestora aparența respectării procedurilor legale. Unul dintre principalele motive invocate de conducerea Partidului Democrat a fost încălcarea disciplinei de partid de către cei excluși¹⁵. Această acuzație ne duce cu gândul la felul în care aceștia au devenit membri ai PDM, în sensul că inițial au fost aleși în calitate de independenți, abia apoi aderând la democrați. Această meteahnă a politicii din Republica Moldova - de a trece dintr-un partid în altul sau de a deveni, din deputat independent, membru de partid - ne demonstrează conjuncturalismul acestor opțiuni.

În general, există câteva versiuni care explică în ce moment anume au fost întrunite condițiile propice care au constituit punctul de cotitură pentru decizia de organizare a referendumurilor.

¹⁴ <http://trm.md/ro/politic/patru-membri-pdm-din-gagauzia-au-fost-exclu-i-din-forma-iune/>

¹⁵ http://www.publika.md/emisiuni/fabrika_411.html#editia2821421

Prima ține de faptul că democrației, promovând simultan două direcții diferite, au pierdut controlul asupra situației din autonomie, inițiativa lor fiind preluată de alte formațiuni politice. Aceasta i-a permis bașkanului Mihail Formuzal să acționeze strategic pe 1 octombrie 2013 și să solicite organizarea referendumurilor. În acest moment, democrații au fost strânși la perete și au curmat jocul duplicitar, fiind nevoiți să susțină ideea plebiscitelor pentru a-și păstra electoratul.

A doua versiune - care, de fapt, nu o contrazice și nici exclude pe prima - este că, înțelegând că refuzul de a susține ideea organizării referendumurilor va afecta negativ poziția partidului în autonomie, membrii PDM au decis în mod colectiv să participe la procesul de vot în favoarea plebiscitelor. Rolul democraților a fost hotărâtor, ei având cel mai mare număr de mandate în APG și fiind susținuți și de câțiva independenți. Aici și acum, întrebarea este dacă liderii de la Chișinău au încuviințat tacit participarea și susținerea de către democrații găgăuzi a ideii de organizare a referendumurilor? Judecând după poziția lui Marian Lupu exprimată în cadrul unui interviu oferit publicației „Kommersant”, liderii PDM le-au acordat¹⁶ *carte blanche* colegilor din Găgăuzia. Excluderea din partid a celor patru membri care sînt și deputați APG, în frunte cu Dmitri Konstantinov, chiar dacă a fost explicată ca avînd legătură cu referendumul, în realitate a constituit un gest impus de sancționare a celor care au trecut din tabăra lui Dudoglo în echipa lui Formuzal. Din interviurile realizate, putem conchide că Mihail Formuzal a obținut sprijin din partea Rusiei pentru promovarea Partidului Regiunilor iar atragerea de partea sa a acestor deputați s-a realizat din contul acestui sprijin.

¹⁶ http://www.noi.md/md/news_id/35766

A treia versiune spune că acest proces a început să se materializeze odată cu implicarea activă a bașkanului Mihail Formuzal în promovarea ideii de desfășurare a plebiscitelor. Așa cum s-a menționat mai sus, guvernatorul autonomiei are propriile motive de a fi supărat pe Guvern pentru atacurile la care a fost supus în anii 2012-2013. Sentimentul de a fi abandonat de Chișinău în lupta cu democrații din APG dar și necesitatea de a-și promova propria formațiune politică – Partidul Regiunilor, l-au determinat pe Formuzal să vină cu inițiativa de a organiza referendumul privind vectorul politicii externe, fapt care aparent i-a întărit poziția în autonomie.

Cu toate acestea, este evident că decizia de organizare a referendumurilor trebuie abordată într-un context mai larg și sunt cel puțin patru factori care luăți împreună, într-un proces de inter-relaționare, explică adoptarea ei. În primul rând, au tras mult la cântar nemulțumirile liderilor găgăuzi în ceea ce privește refuzul Chișinăului de a extinde competențele autonomiei. În acest context putem vorbi de lipsa generală a unei viziuni clare a Puterii centrale în raport cu UTA Gagauz-Yeri... În al doilea rând, cazurile grave de corupție din Republica Moldova le-au servit găgăuzilor drept justificare pentru organizarea plebiscitelor. Astfel, întrebarea de bază, formulată de locuitorii autonomiei la acest subiect, suna în felul următor: „Cum pot cei care încalcă grav și cu regularitate legea să ne apostrofeze pe noi că nu am respecta legislația Republicii Moldova în cazul referendumurilor?”... În al treilea rând, fiecare formațiune politică și-a promovat interesele în UTAG, iar pentru aceasta a uzat de problema vectorului extern, cu priză la public. În sfârșit, apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană și parafarea Acordului de Asociere au constituit, în lipsa unor informații veridice accesibile, o sperietoare pentru locuitorii din regiune.

SUNT GĂGĂUZII ANTIEUROPENI?

Puși față în față cu această întrebare, reprezentanții tuturor partidelor politice, dar și ai societății civile, declară la unison că etnicii găgăuzi nu sunt antieuropeni și că nu ar avea resentimente față de Uniunea Europeană. Prin ce se explică, în acest caz, votul anti-european din 2 februarie 2014?

Înainte de toate, prin faptul că politicile coaliției de guvernare au fost asociate cu Uniunea Europeană. Mai multe reforme nepopulare, realizate de autoritățile centrale, au fost atribuite procesului de apropiere a Republicii Moldova de UE. Reformele în domeniul învățământului sau cele din domeniul sănătății sunt doar câteva dintre politicile care au trezit reacții contradictorii în rândurile găgăuzilor. Critici vehemente a provocat și legea nediscriminării (egalității de șanse), care a fost percepută drept o lovitură aplicată valorilor și tradițiilor găgăuzilor din autonomie.

O altă cauză ar fi politica de cadre, pe care o promovează în regiune reprezentanții partidelor coaliției de guvernare. Menționăm că această constatare le aparține reprezentanților fracțiunilor din opoziție, care afirmă că în funcțiile importante din instituțiile-cheie au fost numite persoane incompetente, singurul criteriu de desemnare fiind algoritmul stabilit la Chișinău. Și în acest caz, există o asociere între acțiunile coaliției de la guvernare și procesul de integrare europeană.

Apropierea de Uniunea Europeană a suscitat mai multe reacții antieuropene și din cauza embargoului impus de Federația Rusă asupra exportului de vinuri din Republica Moldova. În UTA Gagauz-Yeri există un potențial mare de producere a vinului, respectiv liderii găgăuzi acuză pierderi importante din cauza restricțiilor stabilite de Moscova. La fel, noua politică imigraționistă a Rusiei este pusă pe seama apropierii de Uniunea Europeană. În acest context, trebuie să menționăm că majoritatea găgăuzilor aflați în străinătate lucrează în Federația Rusă,

iar noile restricții, posibil, vor afecta negativ veniturile și starea socială a familiilor găgăuze.

O altă problemă derivă din faptul că spațiul informațional din localitățile găgăuze este dominat de mass-media din Federația Rusă. Și este bine știut că posturile TV rusești critică în permanență realitățile din noile state membre ale UE, unul dintre scopurile lor fiind să arate că nivelul de trai din Bulgaria, România sau Lituania a scăzut după aderarea acestor țări la Uniunea Europeană.

Raportat la acestea, devine evident eșecul autorităților de la Chișinău în a le explica găgăuzilor care sunt avantajele integrării europene. Se întâmplă astfel inclusiv pentru că un număr foarte mic de găgăuzi cunosc limbile română sau engleză, astfel încât să înțeleagă mesajele guvernării cu privire la procesul de integrare europeană. Dar - cel puțin, potrivit mai multor politicieni și reprezentanți ai societății civile din regiune - Chișinăul nici nu a încercat să vină în localitățile autonomiei pentru a le vorbi găgăuzilor despre politicile statului de apropiere de UE. Dovadă și faptul că, în timpul vizitei efectuată în UTA Gagauz-Yeri la 22 ianuarie 2014 de către Prim-ministrul Republicii Moldova, Iurie Leancă și președintele Parlamentului, Igor Corman, cei doi conducători ai țării au dat de înțeles că, într-adevăr, nu s-a reușit crearea unui cadru eficient de discuții pentru a le explica locuitorilor autonomiei avantajele apropierii de UE, și că urmează realizarea unui astfel de proces prin participarea activă a statului, dar și a experților străini¹⁷.

În sfârșit, ideea integrării în Uniunea Europeană a fost prezentată drept o etapă a procesului de unire cu România. Vom menționa, în context, că în cadrul interviurilor realizate cu reprezentanții tuturor partidelor politice din autonomie, aceștia au declarat că apropierea de UE este percepută drept o fază intermediară, care poate

¹⁷ <http://www.halktoplushu.com/index.php/glavnaia/novosti/361-22255666444>

să conducă la disoluția statului actual. Aceste îngrijorări se regăsesc și în nota informativă ce însoțește hotărârea cu privire la desfășurarea referendumului legislativ, în care sunt expuse cauzele care au determinat demararea acestei inițiative. Astfel, se afirmă în nota informativă, că mai multe partide și mișcări politice, inclusiv Partidul Liberal, în programele lor înregistrate la Ministerul Justiției și-au fixat, drept scop principal, „lichidarea independenței statului moldovenesc și includerea acestuia în componența României”¹⁸. Potrivit politicianilor din autonomia găgăuză, conducerea Republicii Moldova ar fi trebuit să vină cu explicații care să risipească aceste temeri, dar și să ia o atitudine tranșantă față de declarațiile unioniste atât ale Președintelui României, Traian Băsescu, cât și ale unor politicieni locali.

Ca o concluzie generală, putem spune că statul nu a avut o strategie de comunicare și informare reușită în UTA Gagauz-Yeri. De fapt, nu este exclus ca situația să fie similară și în alte regiuni ale Republicii Moldova, doar că spiritele au răbufnit în Găgăuzia din cauza specificului autonomiei, dar și implicării solide a unor forțe politice. Căci, acolo unde nu au reușit autoritățile centrale, lipsa de informație și alte probleme reale sau imaginare au fost ușor suplinite de o amplă campanie a PCRМ, care a avut un rol determinant în această ofensivă antieuropeană.

În campania desfășurată de comuniști, Uniunea Europeană a fost prezentată ca un spațiu în care, de fapt, nimeni nu ne-ar aștepta, iar procesul de euro-integrare a fost tratat exclusiv printr-o optică negativă - pierderea locurilor de muncă, creșterea semnificativă a prețurilor

¹⁸ <http://www.halktoplushu.com/index.php/glavnaia/novosti/325-o-provedenii-zakonodatelnogo-referenduma-ato-gagauziya-ob-otlo-zhenom-statuse-naroda-gagauzii-na-vneshnee-samoopredelenie>

la resursele energetice, inundarea pieței interne de către produsele ce nu au putut fi vândute în UE și stabilirea cotelor la produsele moldovenești pe piața comunitară. Mai mult, precum am indicat mai sus, s-a afirmat în permanență că, sub lozinca integrării europene, se ascunde ideea de unire cu România. Aderarea la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan, dimpotrivă, a fost prezentată doar pozitiv: păstrarea locurilor de muncă, posibilitatea de a comercializa liber mărfurile, salvagardarea tradițiilor familiei ortodoxe și prețuri mici la resurse energetice. Trebuie să menționăm că retorica antieuropeană a PCRМ a fost susținută și de celelalte formațiuni politice care, mai devreme sau mai târziu, au sprijinit ideea organizării celor două plebiscite.

Ar fi de remarcat și faptul că, inițial, procesul de apropiere a Republicii Moldova de UE a fost prezentat drept o glumă nereușită ce nu va avea sorți de izbândă. Însă, atunci când a devenit clar că țara noastră va parafa Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, în timp ce Armenia și Azerbaidjanul își anunțaseră intenția de a abandona Parteneriatul Estic, iar Ucraina începuse să șovăie în privința semnării Acordului de Asociere, spiritele s-au încins și la Comrat. Am putea spune, astfel, că și angajamentul ferm al autorităților centrale de a continua cursul de integrare europeană a generat manifestarea atitudinilor antieuropene în Găgăuzia și a determinat aprobarea deciziei de organizare a referendumurilor. Amintim că, pentru desfășurarea plebiscitelor, deputații din APG au votat unanim exact la 27 noiembrie, chiar în ajunul Summitului de la Vilnius din 28-29 noiembrie 2013. În fond, putem afirma că, în ultimul timp, găgăuzii au dat dovadă de un antieuropeanism latent, diferit de antieuropeanismul activ al transnistrenilor. Iar parafarea Acordului de Asociere a făcut ca acest antieuropeanism să iasă din starea de latență.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

- ▶ Decizia care a stat la baza adoptării hotărârii de organizare a celor două referendumuri trebuie abordată într-un context mai larg. Pasivitatea Chișinăului față de solicitările liderilor UTAG de a reglementa problema competențelor autonomiei, precum și cazurile grave de corupție din republică, i-a determinat pe găgăuzi să sprijine cu insistență aceste plebiscite. Trebuie să menționăm că fiecare formațiune politică a urmărit propriile interese în regiune, pe fundalul unui climat politic tumultuos care a precedat decizia de organizare a referendumurilor. În cele din urmă, atunci când mai mulți factori s-au suprapus, deputații găgăuzi au votat unanim pentru desfășurarea plebiscitelor.
- ▶ Toate partidele cu pondere din regiune au jucat un rol important în procesul legat de organizarea plebiscitelor. Scopul Partidului Comuniștilor a fost de a-și consolida pozițiile în autonomie în ajunul alegerilor parlamentare naționale și al celor pentru funcția de bașkan. Prin acțiunile lor, comuniștii au încercat să demonstreze că partidele actualei coaliții nu sunt în stare să controleze procesele politice din UTA Gagauz-Yeru. În plus, PCRM speră să declanșeze, după modelul Găgăuziei, un efect „domino” pe întreg teritoriul Republicii Moldova, pentru a submina poziția actualei coaliții de guvernare.
- ▶ Acțiunile reprezentanților Partidului Democrat au fost, probabil, cele mai confuze în toată perioada legată de inițierea și adoptarea deciziei privind organizarea referendumurilor. În decembrie 2012, conducerea democraților din Adunarea Populară a tergiversat adoptarea acestei hotărâri, iar în mai 2013 a înregistrat o inițiativă similară proprie. PDM a susținut activ organizarea coloanelor de oameni care să reprezinte autonomia la mitingul pro-european din 3 noiembrie 2013 de la Chișinău, iar ulterior a votat pentru organizarea plebiscitelor antieuropene.

Democrații au avut o atitudine confuză și în raport cu acțiunile legate de organizarea referendumurilor. Inițial, reprezentanții Partidului Democrat au fost niște observatori pasivi, după care s-au implicat activ, pe ultima sută de metri, în susținerea cauzei problemelor puse în discuție la referendumurile din 2 februarie 2014.

- ▶ Autoritățile de la Chișinău nu au reușit să elaboreze o strategie de comunicare, prin care să-i convingă pe locuitorii autonomiei de avantajele apropierei de UE. În lipsa informației pro-europene accesibile în limba rusă - limbă dominantă în UTA Gagauz-Yeri, în pofida faptului că, alături de aceasta, pe teritoriul autonomiei mai sunt declarate „oficiale” găgăuza și româna -, comuniștii s-au folosit de slăbiciunile autorităților centrale și au promovat o campanie anti-europeană. Încercarea cumva întârziată a oficialilor de la Chișinău de a discuta cu factorii de decizie de la Comrat a avut un efect invers, fiind percepută drept o tentativă de presiune asupra găgăuzilor. Mai mult, prin acțiunile lor întârziate, autoritățile centrale și-au îngustat spațiul de manevră. Instituțiile statului urmau fie să ia o decizie în legătură cu organizarea referendumurilor, fie să nu întreprindă nimic. Ambele soluții, însă, ar fi fost păguboase. Dacă nu iei nicio atitudine, rezultă că statul nu are capacitatea de aplicare a normelor legale pe întreg teritoriul republicii. Dar, pornirea unui dosar penal pe motiv de samavolnicie nu se va solda, cel mai probabil, cu niciun rezultat, deoarece este greu de imaginat arestarea, de către organele de drept ale republicii, a reprezentanților Puterii din autonomie. Aceste măsuri au inflamat spiritele anti-Chișinău în Găgăuzia. Au fost readuse pe tapet problemele și retorica de la începutul anilor '90, la mitingul desfășurat la Comrat la 26 ianuarie 2014 făcându-se auzite declarații de genul „ne unim în fața inamicului” sau „inamicii noștri se află la Chișinău”.

- ▶ Evenimentele din UTA Gagauz-Yeri ne fac să credem că partidele aflate la guvernare au pierdut, de facto, bătălia pentru voturile găgăuzilor înainte de alegerile parlamentare generale, dar și cele pentru funcția de bașkan al autonomiei. Excluderea din rândurile Partidului Democrat din Moldova a patru membri implicați la modul direct în organizarea celor două referendumuri este o decizie care poate fi privită pozitiv la nivel național - au fost pedepsite persoanele care nu au respectat legea, dar și disciplina de partid -, însă nu oferă certitudinea că le va aduce democrațiilor capital politic în autonomie. Dimpotrivă, ar putea avea efectul invers și cei pedepsiți de Chișinău să fie priviți ca eroi în Găgăuzia. Votul celor 4 ex-democrați în ziua de 31 ianuarie 2014 ne face să presupunem că cei patru membri excluși au făcut jocul lui Mihail Formuzal, deoarece fără participarea acestora ar fi fost lipsa de cvorum în APG.
- ▶ Este interesant de menționat faptul că, practic, majoritatea persoanelor intervievate au subliniat ideea precum că Formuzal, care părea la un moment să fi dat impresia că a pierdut lupta politică, iese învingător din această confruntare. Concluzia aceasta pare a fi susținută de evenimentele legate de excluderea celor 4 și de declarația lui Dudoglo care a afirmat că ”cei excluși au încălcat disciplina de partid, au trădat echipa, cu intenția de desființare a ei și au încercat să-i demită din funcții pe vicepreședinții Adunării Populare și președinții de Comisii parlamentare.”¹⁹
- ▶ Dacă e să facem abstracție de consecințele legale ale acestor referendumuri, trebuie să constatăm că politicienii găgăuzi, vrând-nevrând, au reușit să atragă atenția societății, dar și a partenerilor externi, asupra situației din autonomie. Astfel, oricare ar fi fost scopul celor două plebiscite, observatorii subtili ai evenimentelor înțeleg că una dintre condițiile de bază ale liderilor UTA Gagauz-Yeri - situația economică și financiară a regiunii - pe viitor va fi luată mult mai serios în calcul de către Chișinăul oficial și de către donatori.
- ▶ Autoritățile de la Chișinău trebuie să elaboreze o strategie de comunicare, prin care să-și facă auzit în regiune mesajul privind avantajele apropierei de Uniunea Europeană. De asemenea, este important ca găgăuzilor să li explice că semnarea Acordului de Asociere nu înseamnă unirea cu România, fapt speculat intens de propaganda comunistă și care a determinat organizarea referendumului cu privire la statutul special al autonomiei.
- ▶ O altă strategie complexă, pe care Chișinăul trebuie să o elaboreze, adopte și realizeze, vizează reglementarea disensiunilor dintre autoritățile locale și cele centrale. Căci tocmai pasivitatea guvernanților de la Chișinău se face, în mare parte, responsabilă de cele întâmplate în UTA Gagauz-Yeri. Să nu uităm că deputatul Ivan Burgudji a anunțat, încă în vara anului trecut, despre faptul că au fost acumulate 5000 de semnături în favoarea organizării unui referendum pentru independența autonomiei, în cazul în care nu va fi rezolvată problema statutului special al Găgăuziei. Termenul-limita este decembrie 2015.
- ▶ Chișinăul trebuie să dezvolte și să realizeze programe ample de studiere a limbii române în autonomie. Necunoașterea limbii oficiale a Republicii Moldova, precum și micșorarea continuă a grupelor cu predare în limba rusă în universitățile din Chișinău, determină migrația masivă a elevilor din Găgăuzia la instituțiile de învățământ preuniversitar din regiunea transnistreană. Iar odată plecați la studii peste Nistru, este greu de presupus că tinerii găgăuzi vor fi loiali statului moldovenesc și procesului de integrare europeană.
- ▶ Un rol important în promovarea ideilor europene în rândul cetățenilor din autonomie trebuie să-i revină și Comisiei Europene. Găgăuzii sunt în așteptarea celor cinci milioane promise regiunii, în februarie 2013, de către fostul șef al delegației Uniunii Europene în Republica Moldova, Dirk Schuebel. De asemenea, la îmbunătățirea imaginii UE în UTA Gagauz-Yeri ar putea contribui o serie de proiecte de infrastructură, care ar scoate în evidență faptul că realizarea acestora a fost posibilă datorită fondurilor europene.

¹⁹ <http://gagauzinfo.md/index.php?newsid=11188>